

Titel: En døbt Jødes alvorlige og skiemtefulde Giensvar til den som nylig har ladet udgive det Skrift: Velmeent Svar til den Russiske Bagtalere under Navn af Sandheds Elskere.

Citation: "En døbt Jødes alvorlige og skiemtefulde Giensvar til den som nylig har ladet udgive det Skrift: Velmeent Svar til den Russiske Bagtalere under Navn af Sandheds Elskere.", i *Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 4, ?, 1771, s. 1*. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-1_004-shoot-workid1_004_008.pdf (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 4

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

En døbt Jødes alvorlige og skiemtefulde Giensvar

**til den som nylig har ladet udgive det Skrift:
Velmeent Svar til den Russiske**

Bagtalere under Navn af Sandheds Elskere.

Kiøbenhavn 1771.

2
3

Fortale.

Ved Giennemlæsning af dette Skrift, synes mig, at Autor her med haver søgt at bruge Spøg og Narrerie med den afdøde Junior Philopatreas, og min Tanke blev ei her med lidet bestyrket, da jeg fik at læse de kloge og berømme. lige Magazins Skribenteres Blad No. 38. hvor iblant flere dybsindige og partiske Kritikker læses dette: Enten maa stakkels Junior Philopatreas just nu

4

have passeret Linien igien, da han har skrevet dette, (som jeg ei uden Undseelse efter deres Ord maa nævne,) Klodrians Verk & c., endelig anfører de Herrer under Litr. B. Os kommer dette Blad snarere for at være en nye Kritik over Junior Philopatreas, end

et Svar til Russen.

Af disse despotiske Lærdes Kritikker, som saa myndig have skrevet imod mange Skribentere, dem de have kriticeret, og hvorfor de er anført til Debit indtil den 11 Juni Termins Tid, at afbetale Gielden, saa i Henseende Junior Philopatreas, da er jeg eenig med de gode Herrer deri, at det er en nye Kritik over den Høiselig Hensovede, men det er at beklage, at Skribenternes Had og Efterstræbelser er saa stor imod hinanden, hvilket deels kommer af Avind imod et større Genie,

5

end de selv haver, deels formedelst Misundelse af Fortienester, deels af Dumhed og Præjudicer, og for en føie Tid er saadanne bleven understøttede af dem, der synes at være priveligerede til at udgive de meest efterretteligste Skrifter. Disse Leie-Svende, kan man i Henseende deres Kritikke, ligne ved Urtekræmmernes Peber, som man kalder Allehaande, og er et Magazin af Dumhed, Had og Partiskhed, hvilket tydelig bevises af deres fældede urimelige Kritikker. Min Hensigt med dette lille Skrift er at tage den salige Junior Philopatreas hans Skrifter i Forsvar saa got som jeg kan, thi dersom Manden var i levende Live, forsvarede han sig nok selv. Dog beegner hans Modstandere ham ligesom han var i Livet; men at Junior Philopatreas er død, bør alle troe, det bevises tydelig nok af den Beretning, som er udgivet i Tryk-

6

ken om hans Død og paafulgte Begravelse, Parade-Seng, og Mag. Klerkerups Liigtale. Saa at Manden er virkelig død, og ingen bør eller maa troe andet, jeg kan ikke noksom forundre mig over denne Autor, som kalder sig selv Sandheds Elskere, tør lyve saa groft, og vise sig saa ildesindet, at han ei sparer denne Afdøde i sin Grav. Man merker nok, at Skrive-Friheden har til fælles med andre Ting, sine gode og onde Virkninger. Det kommer altsaa an paa den fornuftige Læseres modne og indsigtfulde Bedømmelse, dog kan man ei nægte, at Løgn og Usandfærdighed ofte setter Sandhed og Oprigtighed i sit rette Lys.

7

Hør du, som giver dig Navn af Sandheds Elskere, hvorledes kan du beskyldte Russen for det han aldrig er

skyldig i, meener du ikke jeg begriber dine Hensigter; hvem meener du ved Spion, Forræder, Ingnorant, alle disse Karekterer kan du selv beholde, Russen har aldrig lastet Philopatreias, eller kaldet hans Skrift for noget elendigt Tøi, ligesom han heller ikke har nægtet, at vi har ham at takke for at have opvækket en Philodani, kan du vel med al din kloge Ondskab bedømme Virkningerne af det som Philopatreias og Philodanus har skrevet, det kan jeg neppe troe, og dersom du besidder en retskaffen Indsigt, saa bør du tilstaae, at i Philopatreias Blade findes ikke noget som er skadelig, men heller got, og hans Udsigende har i mange Tilfælde

8

givet Anledning til Forbedringer, sant er det, at han har rørt noget haart ved den geistlige Stands Indkomster; men alt det han har skrevet om denne Stand, er baade talt og skrevet for 50 Aar siden, og adskillige Projecter er derom indgivet paa sit Sted.

Jeg vil ikke i nogen Maade forsvare hans eller andres Meeninger om denne Stand, men gjerne unde Standen at blive i fuld Besiddelse af Indkomme, Myndighed, Forhold og Opførsel, i og uden Kirken.

Dette allene vil jeg sige, at det var got, at Ligheden i de store Præstekald kunde bøde paa de fattige Sognepræsters og Capellaners ringe Vilkaar, videre skeer nok hvad tienlig er, med denne Stands behøvende Forandring.

Den arme Philopatreias har maattet taale mange bittre Kritikker af adskillige Geistlige, hvilket noksom er bevidst. Dette er da nok talt om Philopatreias.

9

Nu vil jeg oplyse din sand elskelige Fornuft, hvorledes du bør ansee Hr. Philodani, da forekommer han mig som en Procurator, der taler meget pralende for en Ret, men intet beviser, adskillige stærke Indbrud har han gjort paa Philopatreias hans Text, af hvilke han har taget Anledning at tale om vigtige Materier, men samme er ikkun ugrundig og dunkel forklaret, forudfattede Meeninger og Fordreielser af andres Tanker, udgjør ikke alle Tider en grundig Skribent, ihi ar forebringe noget hist og noget her, tiener ikke til andet end at sette Folk i en Indbildning om dybere Indsigter, saadan Grund har jeg samlet mig deraf.

Nu vil jeg tale noget med dig om den salige Mand Junior Philopatreias, med hvis Skrifter du gjør dig meget til gode, og recommenderer den reisende Rus til Giennemlæsning; den første af samme er Fandens Tale til Smauserne, hvortil du føier: ak! de forbandede Liigtorne.

Jeg ønsker dig den Forstand, at du rettelig kunde forstaae dette grundige Skrift,

<k\

10

og de andre den salig Mands Skrifter, saa vilde din Fornuft ei drive Spøg med dem du har anført, for at oplyse dit Begreb. Fandens Tale til Smauserne, o! hvilken Hemmelighed er ikke dette for dig, du burde give mig til Giensvar, hvorledes kan jeg forstaae den, med mindre nogen underviser mig. Altsaa bør du først lære at kiende Fanden, som taler, dernæst de Personer til hvilke han taler.

At kiende denne store Mand, som er saa almindelig berygtet for at besidde de mange og nesten utallige Kunster og Videnskaber, er et stort Studium. Meener du, at han forgieves haver haft det Navn von Lucifer, og været en af de største Engler; men formedelst sin Hoffærdighed blev nedstøt af det gamle Paradis; merkelig for Hoffærdighed, som den første og største Synd. O! hvor mange Beviser har vi ikke havt, og daglig have paa denne kneisende og bespottelige Last, man seer jo, at best som de Hoffærdige staaer i stor Anseende, saa gaaer det dem, som de høie Træer, naar en uventende Orcan indfalder, brækker han dem af,

11

og kaster dem op med Roden, thi jo høiere man staaer, jo dybere bliver Faldet; men at tale mere grundigere at kiende Fanden.

Da er det fornøden at troer de Egenskaber, som tillægges ham, dernæst læser man sig tit den Kundskab, som er skrevet, og fortælles om hans Bedrifter, læs Tyrkernes Alcoran (med Troens Øine,) saa seer man hvad for en stor Prophet Mahomed haver været, og de forunderlige Miracler og Gierninger han har frembragt, og ei at tale om flere Religions Begreber, som grunder sig paa den blotte Troe.

Og naar du da troer, at Fanden er saaledes som han beskrives, afmales og tales om i alle Bestyrelser, som daglig skeer iblant Mennesker, saa har du allerede lært at kiende ham.

Videre behøves at vide, til hvilken Person han taler, da er det til Smauserne. Dette Ord Smauserne, er et

foragteligt og stinkende Ord, Forstanden af Orders Oprindelse, kan anføres af mange Bemærkelser,

12

af Hvilke jeg ikkun vil anføre en, nemlig saa kaldes de, der formedelst Sladder og Calumnie tilbringer sig hos de formuende nysgierrige Mænd og Qvinder et Maaltid Mad, saadanne kalder de Tydske Hans Wurst, og Hollænderne Pikel Heering; med flere andre Nationers givne Navne, jeg vil ikkun anføre den rette Bemærkelse, som Autor meener, da er det Jøderne, som driver Smaus- og Smug-Handel, ei allene med Klæder og Lintøi, som de tilhandler sig af de trængende Solicitanter, Studenter og mange andre, som nødes til at sælge saadanne Ting, deels for at have Penge at spille med, deels for at spise og drikke paa, og tildeels at besøge et Horehuus alle saadanne Personer veed Jøderne at klippe, ved disse forstaaer jeg de omløbende Jøder, dernæst findes andre Jøder, der laaner sufficante Folk, som af adskillige Aarsager kan trænge til Penge paa Vexel-Obligationer, til hvilken Forstrækning de saa kaldede Christne assisterer, som selv skammer sig ved at imodtage en utilladelig og strafværdig Rente af deres Religions Forvandte.

13

O! hvilke gode Christne! burde ikke saadanne staae i en Gabe-Stok paa et Torv, med en trykt Karakter paa Brystet, og Jøden bundet til hans Ryg, baglendet, med en Fleskeborste i Munden. Hvad vil vi Christne prale med vor Christendom, Tyrker og Hedninger beskiemmer os, og hvormed kan vi bestaae og gotgjøre, at vi rigtig svarer til det Navn af en retskaffen Christen. Sant nok! vi seer at mange iblant os uddeler til Spisnings-Kassen & c. adskillige Gaver, andre til frie Skoler for hielpeløse Børn, hvorføre de og i Adresse-Contoiret nyder mange Velsignelsers Ønsker og Lovtaler, jeg og takker og berømmer dem for deres Gaver, de ere virkelig gode og nyttige, ja de bliver og rigtig anvendte. Men bør mine Venner, som giver disse Gaver: lad ikke en Skilling af disse Gaver være indkommet af en ubillig Aager, eller Tilbringelse af deres Næstes Skade og Tab i Handel og Vandel; thi gives Gaven af saadan Gevinster, da nyder hverken de selv eller deres Afkomme nogen Velsignelse derfor. Soulager ikke eders Samvittighed med hine Pharisæer, der takkede Gud offentlig i Tempelen; men

14

foruden, at I uddeeler disse Gaver, saa see derhen, hvorledes de er tilveibragt; thi at tage og berige sig af en anden Mands, eller en fattig Tienestepiges eller Karls ringe Forseelse, og derfor at aftrekke dem i Lønningen og give det til de Fattige, er det samme som at stiele fra en Fattig og give en anden. Betænk, at I ofte kan have med en eller anden at bestille, som ikke regner sig iblant de elendige Personers Tal, dog lider megen Nød og Kummer, og blues ved at tilkiendegive sin Tilstand. At forstaae sig paa de offentlige Betleres Trang, og vise dem Medlidenhed er got; men fornuftig og kierlig at indsee ærbare og skikkelige Folkes hemmelig skiulte Nød og Trang, er en langt mere prisværdig Piete.

Men videre at tale om de Christne, som sagt er, der laaner Jøder, for at tage en ubillig Aager, er alt for vel bekient; man veed og, at en Jøde undseer sig ikke for at begiere af en trengende Christen paa en Vexel-Obligation af 100de Rixdaler 30 pro Cento, de go Rixdaler tages forud, og de 70 Rixdaler faaer den Christne, disse 30 Rdlr.

15

deeles imellem den Christene og Jøden, jeg tænker, at naar Jøden faaer 6 Rdlr., saa tager den Christne Resten, og naar saadan Vexel-Obligation er udløben, accorderes paa en nye Interesse, og foruden denne Interesse, findes her i Staden især en velbekient

Jøde, som laaner paa adskilligt

Pant, af hvad Navn det nævnes kan, han imodtager gemeenlig af hver Rixdaler Maanedlig 8 Skilling, dog har mange betalt ham 12 Skilling.

Denne Jøde har i mange Aar drevet og øvet saadan ubillig Aager, og holder den samme saa got, som et Assistenzhuus, tilmed naar nu den Panthavende i en Tid lang har ladet dette Pant henstaae uden Rente, saa legges den voxende Rente til Kapitalen, og saa kan ei Eieren indløse det, da sælger Jøden Pantet, som ofte har kostet Eieren 100 Rdlr., for 30 a 40 Rirdlr. som han da veed at forhandle til sin Fordeel & c.

Jeg kiender mange, som han saaledes har udsuet og skammelig behandlet, der gier-

16

ne faae, af hans strafværdige Omgang blev aabenbaret. Ønskeligt var det, at denne og flere Aagerkarle blev undergivet General-Fiskalens Tiltale.

Videre, angaaende Smauserne, da er det saadanne og flere Smauser, som Fanden i sin Samtale mener, og

af Samtalens Indhold seer man, hvor kierlig han aabenbarer sit Anliggende for dem, han kiender meget vel fra gamle Tider de frafaldne Israeliters onde Natur, ja længe for og i den Tid Moses var eres Anførere, da var han deres beste Raadføre, du vil maaskee spørge mig, om han tillader dem at øve de 10 Guds Bud, som Moses gav paa Sinai Bierg? ja visselig, han er saa klog, at han gjerne lader dem læse Buddene, saavel ved Solens Opgang som Nedgang; han kiender sit Folk, ja han anmoder dem nøie at iagttage alle Ceremonier; thi han veed Meget vel at det skeer af en blot Sædvane, uden nogen sand og oprigtig Kierlighed til Gud, saa har han dem jo sikker nok i sin Haand og under sit Herredømme, flittig og ivrig tilskynder han dem at bedrage de Christne,

17

og at gaae de Onde af den Sect til Haande i alle de Tilfælde, som sigter til hans Herredoms Formeerelse og Rigets Vedblivelse, da det desuden er ham meget magtpaaliggende at see Christendommens Affald. Han er en stor Statsmand, en stor Hofmand, den største Politicus og den allerklogeste Regent. Kort sagt, Manden er complet, og saaledes bør du som sagt er, forstaae hans Tale til Smauserne; og i saa Maader Haver du gandske ret, til at klage over de forbandede Liigtorne, som trykker og smerter os.

Dernæst fornemmer jeg, at du recommenderer den reisende Rus, salig Junior Philopatreas hans Ti Anmærkninger over Brændeviin, Senop, Smør, Humle, Bankefisker, Laane-Banqven, Forsvar for Fanden, den forhæxede Dreng & c., og en Deel andre Skrifter, som Junior Philopatreas har skrevet. Tænker du vel, at jeg ikke

forstaaer, at du hermed driver Spot og Narrerie! Skamme dig, du sorte Siel, du Lærdoms Bespottere, at du blotter din Taabelighed, fordi du saa aabenbar søger at drive

18

Abespil med disse den salige Mands velgrundede Skrifter.

Hvad er ikke hans Skrift over Brendeviins Misbrug et prægtigt og gavnligt Skrift. Begriber du ikke at Rugens Forbrugelse til Brendeviinsbrænden er ikke en af de mindste Aarsager til dens Formindskelse, og den dyre Pris paa det umistelige Brød, som en Tid lang har viset os saa megen Elendighed, Mangel og Nød, hvortil og det meeste contribuierer, at de Store som eier Herregaarde, og de som ere Forpagtere af samme, ere alle Kornpugere og Landets Blod-Igler, hvoraf mange haver en stor Deel Korn liggende, foruden de anseelige Partier, som de forhen har udskibet til fremmede Steder. Spørg Borgerne og de som handle i de smaae Kiøbsteder, saa skal man nok faae at vide hvorledes deres Omgang er. Men hvorledes gaaer de ikke ustraffet, Angivelser, Klager og Skribenternes Pene, er ikke i Stand at fælde disse Uhyrer; men er der Korn i Landet, som der i Sandhed er, saa bør det (uden Anseelse af Stand og Personer) bringes for Dagen,

19

og til Straf for saadanne hadefulde og morderagtige Gemytter, burde enhver som har Formue tillades at forskrive i dette Aar saa meget Korn de lyster, paa det at Staden i det mindste for 2 Aar ei burde trenge til dem, paa den Maade kunde deres forventende Gevinst forsvinde og Priserne falde, i det mindste til den Høide de var for 2 Aar siden, skeer det ikke, saa troer jeg visselig, at den dyre Tid vil endda vedblive i flere Aar, og maaskee værre end som bedre; thi Erfarenhed har lært os saaledes for nogle Aar siden at være overgaaet Engeland, Irland, Frankerig og Italien, saa i hvor megen Indsigt Regieringen af disse Lande end brugte, saa var de dog ikke i Stand til at hemme de dyre Priser, som vedblev i nogle Aar *).

Men Har vi da vel ikke Aarsag nu at takke og velsigne vor allernaadigste Konge,

*) Og om vi dette Aar endog fik lige saa riig en Høst som afvigte Aar, som er at tvivle om, saa kan det dog ei hielpe noget til bedre Priser; thi naar den dyre Tid først har gjort sin Begyndelse, saa ophører den ikke saa snart.

20

som saa faderlig og kierlig har søgt at conforvere sine nødlidende Undersaattere i alle optænkelige Tilfælde, han har ei allene ladet udtømme sine Magaziner af Rug, men tillige foranstaltet dens Bagning, og ladet Brødet uddele, og paa mange andre Maader søgt at lindre de Trengendes Nød, i disse Tider og dens jammerlige Tilstand har man og havt Leilighed at kiende andre medlidende fromme Siele, som efter deres Vilkaar har søgt at understøtte de Trengende, ligesom man derimod bør antegne de Store og Formuende af Stand, som har kundet hielpe til at forekomme den dyre Tids Mangel, og havt Korn liggende at sælge; deres Hierter har været haarde som Steen, og ubevægelige som Klipperne ved Havets Bredde.

Man kan derfor haabe og sikkerlig vente, at Guds Retfærdighed vil til den bestemte Tid sinde, og tilføie dem een større Straf, (end den som deels er dem vederfaret,) efter Fortieneste, som endnu staaer til Rest.

21

Hvad den Anmærkning om Senop angaaer, da har den salige Mand Junior Philopatreias havt sine skarpe Hensigter med samme at anføre, der ei bør forstaaes i en simpel Bemærkning; man veed at Senop bider gemeenligen i Folkes Næser, men lugter man paa det kiere Rugbrød, saa dæmpes dens Vrid og Biden, desuden brugte den salige Mand den ofte til Bergefisk, hvoraf han var en stor Liebhaber.

Betreffende Smørret, ja spørg nu omstunder om Smør, da er det knap at faae for Penge, og det som faaes, tiener ei til andet, end at stege Grød med, dog haaber jeg ved Vandets Befrielse for lisen, at her dog tilbringes noget fra Provincierne.

Humle mangler os ikke, ei heller Bankefisk, thi Soldaten faaer ofte alt for meget af disse Producter paa Ryggen. — Laane-Banqven er i meget god Stand, og staaer alrid aaben til enhvers Tieneste for Sølv og Guld, og deraf har vi, Gud skee Tak! ingen Mangel.

22

Junior Philopatreias hans Forsvar for Fanden og den forhexede Dreng, er nette og dybsindige Moraler. Hans Anmærkning om Korn-Tyven i Dannemark, er Beviis paa hans store Lærdom.

Kort sagt, den salige Junior Philopatreias, har i alle sine Skrifter viset den lærde Verden, at han besad store Indsigter i Physikken, Statikken, Mineralogien, Mynt-Væsenet og fornemmelig i Orthographien. —

For Resten holder jeg ufofnøden at besvare de anførte Brev-Kritikker, der ikke indeholder noget Svar værdigt. Men allene vil bede dig, som en Ven, at du indeholder med din Skiemt og Spotte-Gloser over den hensovede salige Mand Junior Philopatreias, ved hvis Dødsfald den lærde Verden sik et alt for stort Tab.

Ak! han er død og begravet, og staaer i sin Deel paa Dagenes Ende; bedre og anseeligere var det, at du strøede Ære-Blomster paa hans Grav, og skrev til hans evige Eftermæle følgende Vers:

23

Skiønt Junior Philopatreias han

er død,

Dog søger Ondskabs Folk at give ham et Stød; Men Gud skee Tak, han finder ei til noget, Hvad enten at det er sort eller broget. — Han var ei som den rige Mand, der klædet sig i Purpur,

Men i sin Rokkelor spatserte han sin Tour, Med den han stedse gik paa Redeligheds Vei,

Mod Verdens Ondskab raabte han stedse Nei!

Ja, han oprigtig var og satte Sandhed frem. For Tidens klare Lys han skrev med Fynd og

Klem,

Vel er Skribenten død og ei paa Jorden findes,

Dog veed jeg sikkerlig hans Lærdom evig mindes.

Saavel i Dannemark, som i Westindien, Tak for der du har skrevet. Vi glemmer ei

vor Ven;

24

Nyd al Besiddelse af Engle-Pragt og Ære,

Den store Engle-Flok de kan dig ei undvære.

Blant deres Tal du var paa Jorden vel betient,

At du var værdig nok at være der Student.